

Les cabres al Montgrí

Narcís Arbusé i Bellapart

Aquest humil animal, inconscientment associat als ramats d'ovelles, també ha jugat un paper important al llarg de la història a les nostres contrades.

La seva presència al Montgrí, i en estat salvatge, ja ha estat constatada des dels temps de la prehistòria, quan la comunitat que habitava el cau del Duc de Torroella i el d'Ullà n'ha deixat rastres de la seva caça.

Però com a ramats portats per pastors, en grups més o menys nombrosos d'exemplars, ja consten als arxius de l'Ajuntament de Torroella d'uns segles ençà.

Només com a exemple, val a dir que, a les previsions d'usos de la muntanya per a l'any 1883, hi consten 1.400 animals, xifra que va anar baixant al llarg del temps. El 1887 ja només en consten 800, el 1907 baixen a 400, i des del 1919 fins acabada la nostra guerra civil, es redueixen a 300 caps, 200 dels quals corresponen al ramat de la Torre Ponça.

Els seus hàbits alimentaris sobre la vegetació van ser motiu que, el 1919, ja se'n volgués restringir la seva presència a la muntanya. Però va ser el mateix ajuntament el que en demanà una pròrroga i al·legà la importància

que representava per a l'alimentació i l'economia de les famílies més humils que vivien de la seva llet.

L'estada dels ramats forans a la muntanya venien limitats en el temps comprès entre el primer de novembre fins al primer de maig, que n'havien de marxar.

Aquest bestiar foraster que pasturava al Montgrí pagava unes retribucions municipals que eren de 3 sous per cap l'any 1862. En canvi, no pagaven mentre no pernoctessin a la muntanya els ramats ovins i de cabrum locals, que eren els considerats dels pobles del voltant, concretament els de: Ullà, Canet, Belcaire, Albons Viladamat, Gualta i Fontanilles, a més dels del terme de Torroella.

Grup de cabres
al Montgrí
(foto N. Arbusé)

És de destacar el cas curiós de la Torre Ponça, que tenia el privilegi de no pagar impostos sobre una cabana de bestiar cabrum de fins a 200 caps, dret que reclamà ja des d'un primer moment el marquès de Robert (Agustí de Robert i Gorgoll) quan adquirí aquesta propietat de l'Ajuntament, l'any 1856, i que mantingué constantment.

Com a anècdota, cal remarcar la dita que en sortí i que tothom coneix, "fer un negoci com el d'en Robert amb les cabres", i que fa referència al fet que el desconeixement del marquès en temes de la rendibilitat d'aquest animal el portà a demanar a un pastor sobre quines cabres donaven més llet, que si les blanques o les negres. A la resposta, és de suposar irònica, que eren les blanques, el portà a canviar dues cabres negres per una de blanca. Com

que la situació no millorava, ho tornà a preguntar i, aquest cop, li asseguraren que eren millor les negres. Les tornà a canviar donant dues cabres blanques per una de negra. Els resultats són de tothom coneguts.

Un altre fet destacable i entranyable fou el que decidí el Consistori torroellenc en data d'agost del 1876 quan, amb motiu d'un fort dèficit municipal, va imposar una càrrega amb uns arbitris municipals d'1,50 pessetes per cap als ramats de cabres, amb l'excepció d'una franquícia de quatre caps per ramat, que no havien de pagar, a canvi d'haver de donar la llet d'aquests animals a l'hospital per als malalts del poble.

Un gran coneixedor d'aquest tema és en Pere Palomeras i Gispert, fill de Torroella, nascut el 1944.

Grup de cabres
al Montgrí
(foto N. Arbusé)

Ja el seu pare, en Valentí Palomeras, pastor provinent de Serrat, prop de Queralbs, i que, practicant la transhumància, primer arribà a l'Estartit l'any 1890, amb nou anys, acompanyat del seu pare i ocupant la jaça d'en Nari i la de la Tartana, a la muntanya Gran. Cal remarcar que el trajecte de Serrat a l'Estartit durava set dies. Posteriorment s'assentà a Torroella com van fer altres pastors provinents del mateix lloc. Pels voltants dels anys cinquanta, en Valentí va comprar els drets de pastura de la muntanya i que va mantenir ininterrompudament durant divuit anys. Va ser justament cap als anys 67-68 quan el seu fill Pere el va rellevar durant dos anys en aquesta tasca.

Fent també de pastor, en aquells temps en Pere portava el seu ramat pels galters de la muntanya, al sector comprès entre les Dunes fins a les Capelles, a més dels camps de la plana.

Posteriorment, també ha estat un gran caçador, sobretot de guilles, esport que practicà des dels disset anys fins que en va fer cinquanta, quan en va plegar.

És en Pere el que, amb la seva experiència i records, ha il·lustrat amb explicacions senzilles i entenedores aquest món que no surt en cap tipus de llibres.

M'explica que la cabra és un animal que té més avantatges que l'ovella en diferents aspectes. Així, pot arribar a parir fins a dos cops l'any, ja que té un període de gestació de cinc mesos, com l'ovella, però mentre aquesta pot tenir d'una a dues cries, la cabra en sol tenir de dues a quatre.

La cabra aguanta molt millor la calor que l'ovella, i també porta més del triple de llet. Així, la cabra pot donar de dos a tres litres de llet per munyida, contra el mig litre de l'ovella.

S'han de munyir en intervals de dotze hores, és a dir, matí i vespre. La seva llet és superior a la de la vaca, ja que és més rica, més forta. Justament serà aquesta aportació nutricional la que la farà insubstituïble per a moltes famílies humils, que en tindran entre una i tres, per al seu ús propi. Amb raó es deia que la cabra era la vaca dels pobres.

Grup de cabres
al Montgrí
(foto N. Arbusé)

Com que cada família no les podia portar a pasturar individualment, abans de la guerra hi havia el costum de portar-les a un lloc concret de trobada, normalment als pous o a les fonts del poble, on un pastor se'n feia càrrec i les tornava al mateix lloc cap al tard, on els propietaris les recollien. La mitjana de vida de les cabres era de deu i quinze anys.

Pastors de cabres d'aquell temps en foren en Martí del Roig o en Sidro Tàuler.

Però és en l'alimentació on, paradoxalment, trobaran més detractors. Les cabres s'alimenten molt fàcilment, tant amb peles del menjar, o plantes espinoses que altres animals no aprofiten. Mengen mentre caminen i no arranen, cosa que no fan les ovelles.

Prova d'això és que un ramat de cabres no necessita cap gos. També tenen un instint que les fa evitar menjar qualsevol planta que els pugui enverinar. El que sí que mengen són els brots de les plantes tendres o petites.

Aquest fet fou el que impulsà a provar de desterrar-les de la muntanya, ja que impedia que la vegetació es renovés. Només van poder seguir per motius de necessitat, ja que donaven vida al poble.

Als ramats d'ovelles hi havia una tolerància de fins a un cinc per cent de cabres. La seva presència es justificava com a curatiu, ja que si les ovelles es botien, la solució estava a munyir la cabra i donar-ne la llet a l'ovella, i així es curava.

Dels aprofitaments d'aquests animals, es pot destacar que, a més de la seva llet, si es barrejava amb la d'ovella, se'n feien uns recuits que eren molt afamats, sobretot a les dècades dels anys cinquanta i seixanta.

També les seves cries, els cabrits, tenen la carn molt saborosa. Se solien vendre quan aquestes pesaven de quatre a cinc quilos nets. Tampoc cal oblidar la seva pell, emprada tant per a pelleteria com per a fer catifes, sarrons o mànecs de ganivets amb les seves banyes.

Per últim, valgui una reflexió. És curiós que s'associï al xai amb el costat bo o positiu de les coses. Els exemples religiosos en poden donar fe.

Per contra, la cabra té una fama que va des d'un vessant d'entremaliada ("fer la cabreta", "la cabra pels seus pecats, porta els genolls pelats"), fins a una part fosca associada amb el dimoni o amb la bruixeria, ja que l'element destacat, en aquests casos, és el boc, el mascle de la cabra. La realitat passa per mostrar-nos força desagraïts amb aquest animal.